

FRÅN BLM TILL BELARUS

Trots pandemi och karantän har människor fortsatt att organisera sig, protestera, göra motstånd mot förtryck. I vissa fall har Instagram blivit det samlade torget.

ETC granskar de historiska händelser som lett till årets största mobiliseringar av vanligt folk.

Black Lives Matter blev USA:s största politiska rörelse någonsin.

Demokratorörelsen i Belarus har fortsatt med rikstäckande demonstrationer, ända sedan president Aleksandr Lukasjenko kuppade till sig ännu en valseger.

HÄR HAR DU 2020: VÄRLDEN

FOTO: OMER KUSCU

Turkiska kvinnorrättsförsvarare mobiliserade mot mäns våld mot kvinnor - och mot president Erdogans försök att lämna Istanbulkonventionen.

Under året som passerat har världen ställts på ända. Pandemin skapar oro och river upp vardagen. Men något som varit intakt är människors vilja till mobilisering för att hjälpa varandra, uttrycka missnöje eller påkalla uppmärksamhet. 2020 har precis som 2019 i högsta grad kännetecknats av att folk gått samman.

2019 gick till historien som ett år då en anmärkningsvärt stor del av världen skakades av massiva gatuprotester. I land efter land i samtliga världsdelar gav sig folk ut för att demonstrera mot korruption, politiskt vanstyre, demokratiunderskott, klimatkrisen. Civilsamhällen mobiliserade miljontals människor som störtade regeringar och tvingade fram reformer.

När covid-19 slog till trodde många att 2020 skulle bli fattigare på liknande händelser. Många hörsammade uppmaningen om allt hålla sig hemma. Smittspridningen skapade oro. Hamstringen av torrvaror och toalettpapper i västvärlden tycktes vittna om den själviska individualismens seger över solidariteten.

Det stämde inte. Under våren uppstod också en i fredstid sällan skådad kollektiv anda. Vanliga medborgare skapade Facebookgrupper, telefonkedjor och andra initiativ för att leverera mat till behövande och riskgrupper. Civilsamhällsorganisationer ställde om för att göra helt nya typer av sociala insatser. Folklig mobilisering var en lika självklar sak även i pandemi, och under återstoden av 2020 har mer politiskt orienterade mobiliseringar fortsatt bidra till en rad viktiga händelser i världen.

DEN 25 MAJ I ÅR pressade den vita polisen Derek Chauvin sitt knä mot den svarte amerikanen George Floyds nacke, under nio långa minuter i samband med ett polisingripande i Minneapolis, USA. Allting hamnade på film, där George Floyd gång på gång hördes säga att han inte kunde andas. Till slut tystnade han.

George Floyds död eldade ännu en gång på proteströrelsen Black Lives Matter, BLM, som tidigare uppmärksammat fall

där svarta amerikaner dödats av ordningsmakten. En våg av massdemonstrationer mot institutionell rasism och polisvåld svepte över USA i flera månader, som mobiliserade enorma mängder ute på gatorna. I juli 2020 konstaterade New York Times att mellan 15 och 26 miljoner amerikaner hade deltagit, vilket gjorde BLM-protesterna till den största politiska rörelsen i USA:s historia.

Solidariska demonstrationer till stöd för George Floyd och BLM arrangerades också i många andra länder. Dess viktigaste konsekvenser var att länderna därefter präglades

av djupt polariserande, men mycket nödvändiga samhällsdebatter om rasistiska strukturer, koloniala arv och andra konfliktpunkter som BLM-protesterna uppmärksammat.

PÅ HÖGSOMMAREN RESULTERADE ett annat brutalt mord i en annan internationell solidaritetskampanj. I slutet av juli blev den 27-åriga turkiska kvinnan Pinar Gültekin dödad och uppeldad i en plåttunna av en manlig stalker. Dådet aktualiserade ännu en gång det stora problemet med kvinnomord i Turkiet. Kvinnorättsförsvarare skapade kampanjen Chal-

lenge accepted, där de delade svartvita bilder av sig själva i sociala medier för att uppmärksamma kvinnors utsatthet. Inom kort hade över fem miljoner sådana delningar gjorts på Instagram, i en global aktion även många världskända kvinnor anslöt sig till.

Mordet gav upphov till en större debatt än någonsin förut i Turkiet till stöd för kvinnors rättigheter. Ännu en anledning till mobiliseringen var att landets president Recep Tayyip Erdogan samtidigt hade börjat förespråka att Turkiet borde dra tillbaka sitt undertecknande av den viktiga Istanbul-

HÄR HAR DU 2020: VÄRLDEN

konventionen, Europarådets dokument som syftar till att bekämpa våld mot kvinnor. Det hette att konventionen stred mot Turkiets "familjevärderingar och normer".

20

SAMMA OROVÄCKANDE MÖNSTER av reaktionära angrepp mot kvinnors rättigheter har under 2020 synts i flera andra länder, som styrs av högerpopulistiska och auktoritära krafter.

I Polen har regeringspartiet Lag och rättvisa, Pis, även de hotat att överge Istanbulkonventionen. I slutet av oktober beslutade den regeringsockuperade konstitutionsdomstolen också att skärpa landets redan mycket hårda abortlagstiftning. Det ledde omedelbart till en gigantisk explosion av missnöje bland oppositionella polacker.

Sedan dess har proteströrelsen Kvinnostrejken arrange-

Den kinesiska regimen har tagit till både lagboken och allt större våld för att slå ner demokratiörelsen i Hongkong.

Den 25 oktober röstade chilensarna ja till att ta fram en ny och demokratiskt förankrad konstitution, ett år efter att protesterna inleddes.

FOTO: LUIS HIDALGO

ETT ANNAT EUROPEISKT land vars befolkning blivit en ännu starkare symbol för demokratikampen, är Polens granne Belarus. I början av augusti arrangerades ett internationellt underkänt presidentval i landet, där den diktatoriska härskaren sedan 1994, president Aleksandr Lukasjenko, ännu en gång utropade sig till solklar segrare. Det blev droppen för den belarusiska befolkningen som sedan dess har samlats i landsomfattande demonstrationer och kräver frihet och rättigheter.

Lukasjenko har gått till mycket våldsamt angrepp mot demokratiörelsen. Sedan protesterna började har åtminstone 19 000 demonstranter gripits, enligt sammanställningar av människorättsorganisationer. Flera dödsfall, flera "försvinnanden", omfattande tortyr och sexuella övergrepp har rapporterats. En stor del av den belarusiska oppositionen har gått i exil till Litauen och Polen, där de har bildat ett eget övergångsråd som kan ta över statsmakten inför ett demokratiskt nyval - förutsatt att Lukasjenko försvinner. Både Polen och Belarus kännetecknas nu av utnöttningskonflikter mellan regimerna och folken.

rat dagliga demonstrationer i sammanlagt över 600 orter i Polen. Protesterna är de största sedan systemskiftet 1989 och handlar nu om hela den auktoritära utvecklingen sedan Pis kom till makten 2015. En rad krav på reformer har presenterats. Denna folkliga rörelse angår i högsta grad även EU eftersom Polens auktoritära utveckling sätter unionens hela framtid som demokratistödande projekt på spel.

FOTO: VINCENT YU

HÄR HAR DU 2020: VÄRLDEN

FOTO: SUNDAY ALAMBA

Nigerias unga tog över gatorna på hösten, med tabusprängande protester som riktades både mot polisbrutalitet och den gamla samhällseliten.

PÅ ANDRA HÅLL I VÄRLDEN har den folkliga mobiliseringen upplevt både motgångar och framsteg. Demokratirörelsen i Hongkong började protestera 2019 och fortsatte med detta in i det nya året, men hamnade under allt hårdare tryck av regimen i Peking. I juli införde Peking en ny nationell "säkerhetslag" som innebär att Hongkong förlorat den juridiska självständighet och de särskilda rättigheter man haft sedan Storbritannien lämnade området 1997.

Säkerhetslagen är menad att kväsa demokratirörelsen genom att den kan klistra grova anklagelser om terrorism, omstörtande verksamhet och secession, på vem som helst. USA har protesterat. Dito från EU har på det stora hela uteblivit eftersom Kina är en viktig handelspartner.

ICHILE HAR EN lång och mödosam kamp för att åstadkomma systemreformer tvärtom uppnått goda resultat. Förra hösten utbröt protester mot samhällsproblem och orättvisor, som landets president Sebastián Piñera försökte slå ner med brutala metoder. Armén sändes ut på gatorna och över 30 människor dödades, medan tusentals skadades. Men protesterna fortsatte in i 2020 och kraven som hade ställts redan i fjol stod fast: landet behöver en ny konstitution.

Chiles nuvarande konstitution författades under Augusto Pinochets ökända fascistdiktatur (1973-1990). Kritiker tycker att landet aldrig kunnat göra upp med arvet från diktaturen och att dess våldsamma, auktoritära strukturer ännu går att finna i statsapparaten och armén. Civilsamhällets mobilisering ledde slutligen till att chilenerna fick folkomröstning i frågan, i slutet av oktober, där en mycket stark majoritet sa ja till att arbeta fram en ny och demokratiskt förankrad konstitution.

UNDER SAMMA DAGAR utbröt det jättelika protester på andra sidan Atlanten, i Nigeria. Där hade en polisiär specialstyrka, Sars, ända sedan 1980-talet tummat på lagen och brutit mot mänskliga rättigheter under sina operationer. I oktober spreds en film som visade hur Sars slentrianmässigt dödade en obehärdad man. Det utlöste stora demonstrationer mot polisbrutalitet under hashtaggen #EndSARS som ledde till att specialstyrkan upplöstes.

"I oktober spreds en film som visade hur Sars slentrianmässigt dödade en obehärdad man. Det utlöste stora demonstrationer mot polisbrutalitet."

Men protesterna, som främst drevs på av de unga, riktades också mot landets äldre makthavare. Demonstranterna bröt mot flera tabun när de stormade palatset tillhörande den traditionella oban, kungen av Lagos. Nigeria är Afrikas mest folkrika nation med 200 miljoner invånare och över 60 procent är under 24 år. Utbildningsväsendet är mycket bristfälligt. De flesta unga saknar fast anställning och ljusa framtidsutsikter. Under protesterna upprättade demonstranterna juridisk assistans, en egen telefonlinje och en radiostation för att nå ut med sina krav, enbart med hjälp av insamlade pengar.

Vissa analytiker menar att Sars-protesterna har förändrat Nigeria för alltid, när de unga vitaliserats som en politisk rörelse - på bekostnad av den gamla elitens dominans. Ta-

lande nog avslutades också fjolåret med precis samma känsla, när den då 16-åriga Greta Thunbergs skolstrejk för klimatet växte till en global rörelse med miljontals engagerade.

Det ligger i tiden att protestera - och med de orden går vi förväntansfullt in i 2021. ●

Joakim Medin bor i Uppsala och är frilansjournalist med stort intresse för utrikesnyheter. Han har skrivit tre böcker, senast reportageboken "Thailandssvenskarna" (2019).